

เทศน์เช้า วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

โดยสัญชาตญาณของชาวพุทธนะ วันพระเป็นวันทำบุญกุศล วันพระ เห็นใหม่ วันพระ ถ้าเรามีสติปัญญา เราเตือนตัวเองได้ วันพระ วันโกน เวลาเรามีการบาดหมางกันเขายังคงเห็นได้ ถ้าเรามีสติปัญญานะเราจะตามความรู้สึกนึกคิดของเราได้ ถ้าเราตามความรู้สึกนึกคิดของเราได้ อย่างเช่นถ้าเรามีปัญญา คำว่าปลงตกๆ ความปลงตกมันปล่อยวางนะ ความปลงตกคือมันคิดจบ พอมันคิดจบมันก็ปล่อยวางได้ แต่ถ้ามันปลงไม่ตกนะมันก็คิดของมันเรื่อยเปื่อยไป

การปลงตก เห็นใหม่ แต่การปลงตกถ้าเรามาประพฤติปฏิบัติกัน การปลงตกมันเป็นปัญญาอบรมสมาธิใหม่? มันก็เป็นปัญญาเหมือนกันเพราะมันคิด มันคิดแล้วมันแยกแยะว่าอะไรถูก อะไรผิด พอมันเห็นคุณเห็นโทษแล้วมันก็วางได้ เห็นคุณเห็นโทษไง ถ้ามันคิดสิ่งที่ดีนี้เป็นคุณ ถ้าคิดเป็นโทษล่ะ? ถ้าคิดเป็นโทษสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีทำไมชอบคิดล่ะ? ทำไมชอบคิด? ทำไมเราไม่ทันความรู้สึกนึกคิดของเราล่ะ? เราไม่ทันความรู้สึกนึกคิดเพราะสติเราไม่ดี ถ้าสติไม่ดีมันต้องอยู่กับการฝึกหัดนี้

นี่เวลาทำบุญกุศล ถ้าเราทำบุญกุศล ถ้าทำใหม่ๆ ทุกคนจะปลาบปลื้มมาก แต่ทำไป พอทำแล้วมันคุ้นชินนะ พอมันคุ้นชินขึ้นมา เห็นใหม่ ทำไมเรารู้สึกมันก็จางลง แต่ถ้าอันไหนมันสดๆ ใหม่ๆ มันจะตื่นเต้นมาก มันทำแล้วมันมีความอบอุ่นมาก มันมีความพอใจมาก แต่ถ้ามันคุ้นชินไปแล้ว พอมันคุ้นชินแล้วมันจืด พอมันจืด ความรู้สึกนึกคิดก็เหมือนกัน ความรู้สึกถ้ามันคิดบ่อยๆ ครั้งมันจืดไหม? มันจืด ถ้าเป็นคุณงามความดีนี่มันเบื่อ มันจืด เพราะอะไร? เพราะมันรู้เท่า แต่เวลาความที่ไม่พอใจมันไม่จืด มันยังคิดมันยังเจ็บ ยิ่งคิดยิ่งเจ็บมันยิ่งชอบคิด

นี่ถ้ามันปลงตก มันปลงตกมันก็ต้องคิดของมัน แยกแยะของมัน ใช้ปัญญาของมัน ถ้าใช้ปัญญามันปลง มันปลงตกได้ พอปลงตกได้มันก็วาง พอมันวางขึ้นมา เห็นใหม่ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิมันชั่วคราว เพราะเดี๋ยวมันก็ปล่อย เดี่ยวก็คิดอีก เดี่ยวก็ปล่อย เดี่ยวก็คิดอีก นี่การปลงตก

ถ้าการปลงตคนะมันปลงได้ วางได้ แล้วมันเป็นธรรมหรือยังล่ะ? มันไม่เป็นธรรม เพราะเรานี่ถ้าจิตเราสงบนะ พอจิตเราสงบเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิมันปลงตคนะ มันวางต่างๆ แล้วพอมันมีปัญหาขึ้นมา โอ้โฮ มันตื่นเต็นนะ

พอมันตื่นเต็น ทำไมมันขนลุกขนพองไปหมดเลย ทำไมมันสะเทือนหัวใจมากล่ะ? มันสะเทือนหัวใจมากเพราะจิตมันสงบ ถ้าจิตมันสงบ แล้วเวลาครูบาอาจารย์สอนทำให้จิตสงบก่อน ถ้าจิตสงบก่อน เวลาความรู้สึกนึกคิดขึ้นมามันเพียวๆ ใจ มันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่มันจะชำระล้างกิเลส ปัญญาที่มันจะเตือนตนเรานี้แหละ ปัญญาที่มันจะไม่ให้เราคิดซ้าคิดซ้ำ แต่ถ้ามันเป็นการปลงตคนะ ปลงตคนะมันเป็นสังฆาตญาณ ปลงตคนะแล้วมันปล่อย มันไม่มีอะไรไปควบคุมมัน เคี้ยวมันก็คิดอีก

ปลงตคนะก็ดี พอปลงไม่ตคนะก็ฟุ้งซ่าน พอปลงไม่ตคนะก็คิดมาก แต่ถ้าเราทำความเข้าใจของเราเข้ามา เวลามันเกิดปัญหาขึ้นมา เห็นไหม ตทั้งคปทาน มันปทานกันชั่วคราวนะ พอปทานชั่วคราวยุทธธรรมมันจะฝังใจมาก ถ้าฝังใจมาก สิ่งนี้มันจะเป็นการย้ำ โอปนยิโก เรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรมๆ มาดูหัวใจของเราใจ มาดูหัวใจของเราเพราะอะไร? เพราะสิ่งที่บอกเขาไม่ได้ไง เราจะบอกเขาได้อย่างไร? เราจะบอกเขา นี่เราปล่อยวาง เรามีความสุขเราจะบอกเขาได้อย่างไร? เราบอกเขาไม่ได้ แต่เวลาเราทุกข์เขาเห็นได้ เขาเห็นได้เพราะมันหงุดหงิดใจ เคี้ยวลูกเคี้ยวหนัง มันทนไม่ไหวหรอก

เวลาคนหงุดหงิด คนมีความสุขทุกข์บีบคั้นเขารู้ได้ แต่เวลามีความสุขทำไมเขารู้กับเราไม่ได้ แล้วเราจะบอกเขาอย่างไรล่ะ? นี่ถึงว่าเรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ธรรมในหัวใจของเรา ถ้าเรามีปัญญาของเรา นี่เราคิดเราแยกแยะของเรา ถ้าจิตมันละเอียดเข้าไปๆ เวลาเป็นสัมมาสมาธิมันเกิดปัญหาขึ้นมา พอเกิดปัญหาขึ้นมา สิ่งที่เป็นปัญหาขึ้นมามันจะเป็นอริยสัจ มันจะเป็นมรรค มันไม่เป็นเรื่องสังฆาตญาณ สังฆาตญาณโลกเขาทำกันไม่ได้ไง

เวลาคนเกิดมานะ คนที่เขาสร้างบุญกุศลของเขามาเขาคิดแต่เรื่องดีๆ นะ บางคนเกิดมาแล้วมันมีแต่ความบีบคั้นหัวใจ คิดแต่ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายตัวเองคือความคิดมันทำให้ตัวเองเจ็บช้ำ แล้วมันก็น้อยเนื้อต่ำใจ ก็คิดเบียดเบียนตัวเองอยู่อย่างนั้นแหละ อย่างนี้โง่หรือฉลาดล่ะ? นี่เราเอาพยาพิษาให้จิตใจของเราได้สัมผัสเอง แล้วสิ่งที่มันดีๆ ทำไมเราไม่สัมผัสล่ะ? เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วย เวลาเป็นไข้เขาให้เอาผ้าชุบน้ำเย็นแล้วลูบให้ไข้มันจางลง ให้ไข้มันอ่อนลง

นี่ก็เหมือนกัน หัวใจเวลามันมีแต่สารพิษ มันมีแต่ความเจ็บช้ำน้ำใจ ทำไมเราไม่มีสติปัญญาขยับขยับมันล่ะ? ถ้ามีสติปัญญาขยับขยับ เห็นไหม นี้อุดตา หิ อุดตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราฟังเทศน์หาครูบาอาจารย์นะมันก็เป็นการศึกษา เป็นการชี้บอก เป็นการชี้เข้ามาในหัวใจ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “เราจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด อย่ามีบุคคลเป็นที่พึ่งเลย” แต่ครูบาอาจารย์ของเราถ้ามีธรรมในหัวใจนะ ถ้ามีธรรมในหัวใจ พุคลิขิตจะเป็นธรรม

คำว่าเป็นธรรมเป็นสัจจะ แต่ถ้าไม่มีธรรม นี่ถ้าไม่มีธรรม มันไม่มีธรรมมันพุดสิ่งใด เห็นไหม ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะกลัวเขา นี่มันมีความลำเอียง ลำเอียงมันเกิดมาจากไหนล่ะ? ลำเอียงมันเกิดจากหัวใจของผู้ที่เทศน์ มันเกิดมาจากหัวใจที่แสดงธรรม เพราะหัวใจมันพร่อง มันไม่มีสมดุขของมันมันก็เอียง มันเอียงมาจากข้างใน มันไม่ใช่ที่เราเอียงเพราะสภาวะแวดล้อมข้างนอกหรอก สภาวะแวดล้อมข้างนอกมันก็มีส่วนของมัน แต่จริงๆ แล้วมันลำเอียงมาจากข้างใน แต่ข้างในมันไม่เอียงนะถ้าจิตมันเป็นธรรม

นี่สัจธรรมๆ เพราะหัวใจนั้นมันเป็นธรรม ถ้าหัวใจนั้นเป็นธรรม เห็นไหม คนทุกซ์คนอยากที่สมบุคสมบันก็ต่อให้เขาได้ผ่อนคลาย พอเขาผ่อนคลายของเขาแล้วเขาจะได้มีสติปัญญาของเขา เขาจะได้ตั้งตัวของเขาขึ้นมาได้ เขาถึงจะเริ่มภาวนา แต่คนมีความสุข คนที่เขาสุขสมบุรณ์ของเขามา ถ้าสุขสมบุรณ์ของเขามาบอกว่านี่สิ่งนี้เป็นทุกซ์ๆ ทุกซ์อย่างไร? ฉันไม่เคยทุกซ์ ฉันมีของฉันอ้อมเต็มไปหมด ทุกซ์อย่างไร? ทุกซ์อย่างไร? ทุกซ์ในใจใจ ทุกซ์ในหัวใจนั้นล่ะ เวลาจะขยับถ่ายมันก็ทุกซ์แล้ว เวลามันนั่งนานมันก็ทุกซ์แล้ว ทุกซ์ในหัวใจนั้นล่ะ

เวลาดันทุนมันไม่เหมือนกัน คนเราพื้นฐานมาไม่เหมือนกัน ฉะนั้น ผู้ที่เป็นธรรม เวลาเขาแสดงธรรมเขาแสดงธรรมแบบนี้ไง คนที่เขาอ้อมเต็มของเขามา เขามีความสุขของเขามา อ้อมเต็มคืออ้อมเต็มทางโลกใจ นี่ในสโมสรสันนิบาตทุกดวงใจว่าแห้ว ไม่มีดวงใจดวงไหนเลยที่ไม่มี ความทุกซ์ แต่ในเมื่อพื้นฐานมาแตกต่างกัน เขามองความทุกซ์ด้วยความแตกต่างกันไง คนที่เขา มีความทุกซ์มาก เขามีความทุกซ์บีบคั้นเข้ามา เขาเห็นความทุกซ์ได้ง่ายๆ เลย แต่คนที่เขาสุขของเขามา เขาบอกว่าเขาไม่มีความทุกซ์ๆ

ไม่มีได้อย่างไร? ในหัวใจมันว่าแห้วไหม? ในหัวใจมันอ้อมเต็มแล้วหรือ? มันยังไม่อ้อมเต็มหรอก เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านมีธรรมๆ มันมีธรรมแบบนี้ไง มีธรรมว่าผู้ที่มาเขาทุกซ์ยากมามากน้อยแค่ไหน? ถ้าเขาทุกซ์ยากมามากน้อยแค่ไหน ในธรรมขององค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ เวลาเขาเดินทางไกลมาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าให้ทานข้าวก่อน ให้เขาทานข้าว ให้เขาผ่อนคลายก่อน แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงจะเทศนาว่าการ ถ้ามั่นหิวมันกระหายอยู่มันก็พึ่งเทศน์อยู่ แต่พึ่งเทศน์ว่าเมื่อไหร่จะจบสักทีอยากกินข้าว ใจมันไปอยู่ที่อาหารหมดใจ มันไม่ได้อยู่ที่พึ่งเทศน์ใจ

เห็นไหม คนที่มีความทุกข์บีบคั้นหัวใจมันเป็นแบบนี้แหละ ต้องปลอบใจเขา ต้องให้เขาพักผ่อนของเขา ให้เขาได้สติปัญญาของเขา เวลาพึ่งเทศน์เข้าไปมันยิ่งเข้าหัวใจเลย พอมันยิ่งเข้าหัวใจเนะมันสะเทือนใจมาก ถ้ายิ่งเข้าหัวใจได้นั้นแหละแสดงธรรม ธรรมมันเข้าสู่หัวใจ ถ้าเข้าสู่หัวใจมันเป็นความจริง แต่ถ้าธรรมมันไปตกอยู่ข้างนอก พุดไปเถอะเข้าหูซ้ายทะลุหูขวา มันฟังไปแล้วมันไม่มีสิ่งใดฝังไปในหัวใจหรอก

ฉะนั้น สิ่งที่มีมันจะเป็นทาน สีล ภาวนา การภาวนาเกิดขึ้น เกิดขึ้นต่อเมื่อเรามีสติ เรามีศรัทธา เรามีความเพียรของเรา ถ้ามืดสติ มีศรัทธาความเพียรของเรานะ เวลาทำนี่ผลมันเกิดขึ้นที่นี้ไง เวลาเราทำอะไรใดนาเราทำลงบนแผ่นดิน ถ้ามืดดิน มีน้ำ มีอากาศ มีพืชพันธุ์มันก็เจริญงอกงามขึ้นมา เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราทำลงที่ใจ แต่เวลาคนที่มันทุกข์มันยากมา ใจเขาก็ไม่รู้จักใจเขา แต่กิเลสมันอยู่ที่ชั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อยู่ที่อารมณ์ความรู้สึก

อารมณ์ความรู้สึกเป็นอาการของใจไม่ใช่ใจ แล้วอาการของใจมันมีแต่ความเป็นพิษ เวลาพึ่งเทศน์เข้ามาความเป็นพิษนี้มันก็ต่อต้าน มันฟังนี้มันต่อต้าน แล้วมันเข้าถึงใจไหม? มันไม่เข้าถึงใจ แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเรา เราพยายามหาเหตุหาผลของเรา ถ้าหาเหตุหาผลของเราเห็นไหม นี่ทางโลกว่าปลงตก ปลงตกเขาปลงได้ วางได้ ปลงได้ วางได้โดย โดยคนกินเหล้า เห็นไหม คนกินเหล้าเมาแป้เลย อืม ฉันทจะไม่กินอีกแล้วแหละ ฉันทเมาแล้วแหละ ฉันทไม่กินอีกแล้วแหละ เดียวก็กินอีก

นี่ก็เหมือนกัน การปลง การวางได้มันวางแบบนี้ ธรรมะกับธรรมเมา ถ้ามั่นเมาอารมณ์ของตัวเอง อารมณ์มันเมาของตัวเองนะ มันดื่มกินอารมณ์ของตัวเองมันก็จะเมาของมันต่อไป แต่ถ้ามั่นวางของมันได้นะ เห็นไหม เวลาคนทุกข์คนยากมา เขาทุกข์เขายากมาอย่างหนึ่ง เวลาความสุขทางโลกก็มีมันแตกต่างกัน

นี่ก็เหมือนกัน เวลามั่นเมาของมัน มันพอใจของมัน มันวางแล้วมันได้อะไรล่ะ? มันปลงตกแล้วมันได้สิ่งใดต่อไปล่ะ? ถ้ามั่นมีสติปัญญาเข้าไปมันจะเป็นความสงบแล้ว แต่เวลาผู้ที่ศึกษา

เห็นไหม เขาบอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ต้องใช้ปัญญาไปเลย ปัญญาอย่างนั้นเป็นปัญญาอบรมสมาธิเท่านั้นแหละ ปัญญาอย่างนั้นเป็นปัญญาโลกียปัญญาเท่านั้นแหละ ปัญญาทางโลกๆ มันไปตรีกในธรรมไง พอตริกในธรรมขึ้นมามันก็เห็นเหตุเห็นผลไง มันก็ปลงตกไง ปลงตกก็เท่านั้นแหละ แล้วก็ แหม มีความสุข มีความพอใจ

พอใจแต่เราสงสัยไหม? พอใจแต่เราไม่เข้าใจ ถ้ามันมีสติปัญญาของมันนะ มันก็เข้าไปในหัวใจเลย นี่มันทิม มันคลายออก มันจางคลาย มันทำของมันออก มันทำสิ่งต่างๆ ของมันออก พอเห็นออก คนเรา เห็นไหม คนทำธุรกิจการค้าทุกคนอยากประสบความสำเร็จ ทุกคนอยากได้ผลมาก เวลาจิตมันปล่อยวางๆ เราเห็นผลของมัน พอเห็นผลของมันแล้วทิ้งมากนะ คนไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นหรือ

สมาธิ ถ้าใครไม่เคยเข้าสมาธิไม่รู้จักสมาธิหรือ ไม่รู้จัก รู้จักแต่เหม่อลอย ว่างๆ ว่างๆ เหม่อลอยทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าเข้าสู่สมาธิมันสะเทือนใจมาก เอ๊ะ! เอ๊ะ! อยู่เลยนะ แต่เวลาคนใช้ปัญญา มีสมาธิแล้วใช้ปัญญาด้วย พอมันเข้าไปถึงหัวใจนะมันยิ่งละเอียดเข้าไปอีก พอมันละเอียดเข้าไป เห็นไหม นี่คนทำหน้าที่การงานแล้วก็อยากได้ผลงานไง

คนปฏิบัติแล้วนี่ เอ๊ะ! เอ๊ะ! เอ๊ะ! เข้าไปเรื่อยๆ แต่ถ้าสติปัญญามันอ่อนด้อย เวลามันเป็นไปแล้วนะ อื้อฮือ มหัศจรรย์มาก มหัศจรรย์มาก แต่ทำไมไม่ชวนขวายล่ะ? ทำไมไม่ทำให้ละเอียดลึกซึ้งเข้าไปล่ะ? ถ้ามันละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เห็นไหม คุณคนเราเกิดมาตั้งแต่เป็นทารก ต้องโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ใช่ไหม? มันโตขึ้นไป คนจะเลี้ยงหรือไม่เลี้ยงมัน มันต้องชวนขวายตัวมันเองขึ้นไป แต่ถ้ามันมีพ่อแม่ดูแล พ่อแม่ให้การศึกษา นี่มันจะทันสมัย

จิตใจก็เหมือนกัน เวลามันปล่อยวางแล้วจะปล่อยให้มันเร่รอนใช่ไหม? ถ้าเราทำให้มันเติบโตขึ้นไป ทำสติปัญญาต่อเนื่องขึ้นไป มันจะละเอียดของมันขึ้นไป มันยังต้องเติบโตขึ้นไป ตั้งแต่ปุถุชนเป็นกัลยาณปุถุชน ถ้ากัลยาณปุถุชน เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ตามความเป็นจริงจะเป็น โสดาปัตติมรรค จากโศดาปัตติมรรค ถ้าสมุจเฉทปหานจะเป็น โสดาปัตติผล ถ้าโศดาปัตติผลมันก็อยู่แค่นั้น ถ้าเริ่มต้นทำเข้าไปมันก็จะ เป็นสกิทาคามิมรรค สกิทาคามิมรรค ถ้าไม่สมุจเฉทปหานมันก็คือนั่นแหละ แล้วมันก็ถอย มันก็เสื่อมได้ ถ้ามันสมุจเฉทปหานมันก็เป็นสกิทาคามีผล

นี่ถ้าเริ่มต้นต่อไปก็เป็นอนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันทำของ มันต่อเนื่องขึ้นไป เราต้องขยันหมั่นเพียรของเรา ทำจิตใจของเราขึ้นไป ถ้าทำจิตใจของเราขึ้นไป ขึ้นไปไหนล่ะ? ขึ้นไปสู่สังขารม ขึ้นไปสู่ธรรมธาตุ ขึ้นไปสู่ความจริงแท้ แต่ในปัจจุบันนี้มันอยู่ในผลของอนิจจัง ผลของวัฏฏะ การเกิดการตายเวียนตายในวัฏฏะ เห็นไหม นี่เวียนตายในวัฏฏะ ถึงได้ภพได้ชาติมา เวลาความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา หนึ่งภพหนึ่งชาติ หนึ่งความรู้สึกนึกคิด มันเกิดตายๆ มันก็เกิดดับๆ นั่นล่ะ มันก็เกิดตายในหัวใจนั่นล่ะ เกิดดับๆ มันก็ทิ้งแต่สัญญาอารมณ์ไว้ เกิดตายๆ ก็ทิ้งซากศพไว้ใน โลกนี้ มันก็เกิดตายๆ ของมัน เวลาลมเกิดขึ้นมามันก็กายสารพินัยไว้ในหัวใจของเรา ถ้าเราพิจารณาของเรา เราแยกแยะของเรา

นี่การตายเกิดๆ อะไรตาย? อะไรเกิด? เกิด เกิดจากอะไร? แล้วมันตายอย่างไร? ตายแล้วมันเหลืออะไร? ใครเป็นคนทำให้มันเกิด เกิดแล้วใครเป็นคนลุ่มหลงมัน? ลุ่มหลงมันแล้วใครไปทำลายมัน? ทำลายเสร็จแล้วมันเหลืออะไร? นี่ว่าจิตหนึ่งๆ มันเหลืออย่างไร? แล้วเวลามันทำลายภวาสวะ ทำลายภพ ทำลายจิตทั้งหมดมันเป็นอย่างไร? มันพิจารณาของมัน มันทำของมัน ต่อเนื่องของมันไป นี่คืออริยสังข์ คือมรรค อริยสังข์ที่เราจะก้าวเดินต่อไป

การปลงตกนี้มันเป็นเรื่องโลกๆ การปลงตกเราปลงได้ วางได้ แต่ถ้าเป็นมรรคญาณ เห็นไหม มันจะชำระล้างกิเลส แล้วจิตใจดวงนั้นรู้ เวลาสังโยชน์ขาดขาดในหัวใจนะ มันอหังการในใจนั่นเลย เป็นอกุปปธรรมไม่มีการแปรสภาพของมันอยู่อย่างนั้น แล้วทนการตรวจสอบ ทองคำแท้มันทนไฟ ยิ่งเผาเท่าไรมันยิ่งสุกประกายของมัน นี่ความจริงแท้ในหัวใจ พิสูจน์กันสิ กิเลส มันเกิดใหม่? สิ่งกระทบนั้นมันหวนไหวใหม่? หวนไหวเพราะเหตุใด? ไม่หวนไหวเพราะเหตุใด? มันมีเหตุมีผลอะไรของมัน มันรู้ทำตัวมันเองหมด เพราะ! เพราะเวลาเป็นจริงๆ มันเป็นที่จิตนี้ มันเป็นที่ความรู้สึกนี้

ธรรมะมันเป็นที่นี่ไม่ได้เป็นที่อื่นหรอก ถ้าธรรมะเป็นที่นี่ ตัวมันเป็นธรรมะเอง แล้วใครจะป้ายสีอย่างไรมันก็ป้ายสีไม่ถึงหรอก เวลาป้ายสีก็ป้ายสีมาได้แต่ผิวหนังเรานี้แหละ แต่มันเข้าถึงใจเราไม่ได้เพราะใจมันเป็นธรรม แต่ถ้าใจเราไม่เป็นธรรมนะ พอป้ายสีที่ผิวหนังเราก็เจ็บแค้นๆ เจ็บแค้นเพราะอะไร? เพราะมันออกมารับรู้ แต่ถ้ามันเป็นอกุปปธรรมแล้วมันทรงตัวของมัน นี่มันพิสูจน์ตรวจสอบด้วยความเป็นจริงของมัน เห็นไหม มันไม่ใช่การปลงตก มันเป็นความจริง เอวัง